

POSTANOWIENIE

Dnia 5 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania U. Sp. z o.o. w B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bydgoszczy
o składki,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 5 marca 2025 r.,
zażalenia odwołującej się Spółki na wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 9 lipca 2024 r., sygn. akt III AUa 799/23,

[az]

oddala zażalenie.

Piotr Prusinowski Romualda Spyt Krzysztof Rączka

UZASADNIENIE

Decyzjami wydanymi w dniu 25 kwietnia 2022 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Bydgoszczy ustalił podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne oraz kwoty składek L. P. i A. O. z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia u płatnika składek U. Sp. z o.o.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy, wyrokiem z dnia 23 maja 2023 r., uchylił zaskarżone przez odwołującą się P. sp. z o.o. w B. decyzje i przekazał sprawę do

ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Bydgoszczy.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku, po rozpoznaniu apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Bydgoszczy, wyrokiem z dnia 19 grudnia 2023 r., uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że organ rentowy zaskarżonymi w sprawie decyzjami określił podstawy wymiaru składek oraz kwotę składek na obowiązkowe ubezpieczenie zdrowotne ubezpieczonych L. P. i A. O. z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia u odwołującej się U. sp. z o.o. w B.. Sąd Okręgowy, rozpoznając odwołania, zobowiązał odwołującą się do podania, czy w dacie wydania zaskarżonych decyzji i później zleceniobiorcy pracowali pod adresem ul. [...]. Pełnomocnik odwołującej się poinformował, że ubezpieczeni nigdy nie pracowali przy ul. [...] w B., a w dacie wydania i doręczenia płatnikowi decyzji nie byli już zatrudnieni w odwołującej się spółce. Płatnik podał także, że nie zna aktualnego miejsca zamieszkania ani pobytu ubezpieczonych. W aktach organu rentowego brak dowodu zawiadomienia zleceniobiorców o toczącym się postępowaniu, jakichkolwiek pism w sprawie umów zawartych z odwołującą się oraz dowodu prawidłowego doręczenia zleceniobiorcom zaskarżonych decyzji. Sąd pierwszej instancji nie znalazł podstaw do ustanowienia w postępowaniu sądowym kuratora dla strony nieznanej z miejsca pobytu, skoro postępowanie administracyjne okazało się wadliwe, a więc ustanowienie kuratorów w przedmiotowej sprawie nie doprowadziłoby do konwalidowania postępowania administracyjnego, które toczyło się przed organem rentowym. Z tej przyczyny Sąd pierwszej instancji orzeczeniem, określonym jako postanowienie, uchylił zaskarżone decyzje i przekazał sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu na podstawie art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c.

Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że Kodeks postępowania cywilnego ani w art. 477¹¹ § 1 k.p.c., ani też w pozostałych przepisach nie definiuje „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja”, choć z celu regulacji tego przepisu można wywieść, że chodzi o osobę, na której sferę prawną zaskarżona decyzja oddziałuje bezpośrednio, przy czym jest to podmiot inny od ubezpieczonego oraz

zainteresowanego. Podobnie jak ubezpieczony, osoba ta jest adresatem decyzji wydanej przez organ rentowy. W odróżnieniu od zainteresowanego będzie nią więc osoba, w stosunku do której decyzja organu rentowego wywołuje bezpośrednie skutki prawne, skoro ten podmiot był już uczestnikiem postępowania przed organem rentowym, to znaczy został co najmniej wymieniony w treści (sentencji) decyzji organu rentowego. Osoba ta nie jest jednak inicjatorem postępowania przed organem, który wydaje względem niej decyzję, działając bez jej wniosku (z urzędu, w wyniku kontroli). Chodzi tu, między innymi, o decyzje wydawane w sprawach o ustalenie istnienia ubezpieczenia i obowiązku uiszczenia składek z tego tytułu, o podstawę wymiaru składek lub o wysokość składek. „Inna osoba” jako adresat decyzji ma legitymację procesową formalną do jej zaskarżenia i bycia stroną postępowania. Ubezpieczony oraz inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, są stronami postępowania sądowego bez potrzeby dokonania przez sąd jakiegokolwiek szczególnej czynności procesowej. Wobec tych podmiotów zbędne jest wydawanie postanowienia o wezwaniu do udziału w sprawie, bądź zawiadomieniu o toczącym się postępowaniu i o możliwości przystąpienia do sprawy. Uniemożliwienie tym podmiotom obrony ich praw w postępowaniu sądowym, w szczególności przez pominięcie ich w podejmowanych przez sąd czynnościach procesowych, prowadzi do nieważności postępowania.

Sąd Apelacyjny wskazał, że organ rentowy rozstrzygnął zaskarżonymi decyzjami kwestię wykonywania przez L. P. i A. O. pracy na podstawie dwóch umów zlecenia. Rozstrzygnięcie sprawy na podstawie art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 13 października 2008 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 497 ze zm.; dalej ustawa systemowa) dotyczy sytuacji prawnej zleceniobiorców (wysokość składek na ubezpieczenia społeczne). Decyzja zmienia ich sytuację prawną, bowiem nie jest bez znaczenia dla zleceniodawcy, czy zwolnienie ze składek na ubezpieczenie społeczne od drugiej umowy zlecenia istnieje w warunkach zbiegu z innym tytułem ubezpieczenia (art. 9 ustawy systemowej) i ostatecznie czy wysokość deklarowanych i odprowadzonych składek jest prawidłowa, a dla zleceniobiorców istotna jest wysokość składek, wynikająca z art. 18 ust. 3 ustawy systemowej.

W związku z powyższym Sąd Apelacyjny uznał, że doszło do uchybienia przez Sąd Okręgowy przepisom procedury cywilnej, w wyniku którego doszło do naruszenia prawa do obrony swoich praw przez zleceniobiorców, co skutkowało nieważnością postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Sąd Apelacyjny stwierdził, że przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy powinien przeprowadzić postępowanie z udziałem L. P. i A. O. w celu zapewnienia ochrony ich praw w sądowym postępowaniu odwoławczym. Podkreślił też, że możliwe jest ustanowienie kuratora dla podmiotu, którego tożsamość została ustalona, ale miejsce pobytu nie jest znane.

Sąd Apelacyjny zauważył, że przesłanki zastosowania art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. doczekały się już jednolitej i utrwalonej wykładni w dość bogatym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21, LEX nr 3433258, postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 czerwca 2022 r., I USK 343/21, LEX nr 3455688; z dnia 26 stycznia 2023 r., II UZ 68/22, LEX nr 3518187; z dnia 8 lutego 2023 r., II UZ 79/22, LEX nr 3526734; z dnia 13 kwietnia 2023 r., II UZ 64/22, LEX nr 3578794 i uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2023 r., III UZP 5/23, LEX nr 3571900), na co powinien zwrócić uwagę Sąd pierwszej instancji, ze szczególnym naciskiem na zakres przedmiotowy zaskarżonych decyzji.

Odwołująca się U. sp. z o.o. w B. wniosła do Sądu Najwyższego zażalenie na wyrok Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości i zarzucając, że został on wydany z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c., dlatego, że uchylono zaskarżony wyrok i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania przy zniesieniu wyłącznie postępowania sądowego, mimo że nieważnością dotknięte było postępowanie administracyjne, a zaskarżone decyzje nigdy nie zostały doręczone zainteresowanym.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty, żaląca się wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, a ewentualnie, gdyby Sąd Najwyższy uznał to za możliwe, przy odpowiednim stosowaniu art. 398¹⁶ k.p.c. - o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji organu rentowego.

Żaląca się wniosła ponadto o obciążenie organu rentowego kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez żalącą się w niniejszym postępowaniu według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest uzasadnione.

Sąd Apelacyjny uznał, że w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji doszło do nieważności postępowania i wyłącznie z tego powodu orzekł kasatoryjnie i zniósł postępowanie przez Sąd Okręgowy. W jego ocenie, zleceniobiorcy mają status „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja”, a więc jako strona postępowania zostali pozbawieni możliwości obrony swoich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.), ponieważ w nim nie uczestniczyli.

„Inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja” (art. 477¹¹ § 1 k.p.c.), to adresat decyzji organu rentowego, osoba, względem której organ wydał decyzję, bez jej wniosku (z urzędu). Jest nią na pewno płatnik składek będący adresatem wydanej z urzędu decyzji w przedmiocie podlegania ubezpieczeniom społecznym w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 października 2022 r., II UZ 31/22, LEX nr 3491361; z dnia 3 września 2020 r., II UZ 12/20, LEX nr 3225191; z dnia 23 czerwca 2022 r., I USK 343/21, LEX nr 3455688 i z dnia 8 grudnia 2022 r., II UZ 34/22, LEX nr 3521796).

Dla rozróżnienia statusu zainteresowanego od statusu „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy decyzja”, kluczowa jest ocena, czy decyzja wpływa na sytuację określonej osoby bezpośrednio czy pośrednio. Zainteresowanym jest ten, czyje „prawa i obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy”, co wyraźnie wskazuje na pośredni wpływ decyzji na sferę prawną takiej osoby. Natomiast, jeżeli już z samej decyzji wynika dla danej osoby prawo lub obowiązek - czyli decyzja działa bezpośrednio na sferę prawną podmiotu ubezpieczenia społecznego - to ma ona w postępowaniu sądowym status „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy decyzja”. Innymi słowy, o statusie strony w postępowaniu jako „innej osoby, której praw lub obowiązków dotyczy decyzja” bądź „zainteresowanego” nie rozstrzyga to, czy została ona uczyniona adresatem decyzji, ale przede wszystkim to, czy decyzja

dotyczy praw bądź obowiązków tej osoby w sposób bezpośredni czy jedynie pośredni (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 czerwca 2017 r., II UZ 23/17 (LEX nr 2338036) i z dnia 28 czerwca 2016 r., II UZ 18/16 (LEX nr 2111410).

W zaskarżonych w niniejszym postępowaniu decyzjach wymiarowych nie tylko płatnik składek jest ich adresatem, ale też decyzje te dotyczą bezpośrednio zleceniobiorców. Z tego względu mają oni status „innej osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja” w rozumieniu art. 477¹¹ § 1 k.p.c. i są stronami niniejszego postępowania. Skoro postępowanie przed Sądem pierwszej instancji toczyło się bez ich udziału, to pozbawieni zostali oni możliwości obrony swoich praw i postępowanie to było dotknięte nieważnością (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Skarżąca wyraża pogląd, że skoro Sąd Apelacyjny dostrzegł, że brak udziału zleceniobiorców w postępowaniu przed tym Sądem spowoduje jego nieważność, to z tego powodu powinien również dostrzec nieważność postępowania przed organem rentowym. W związku z tym należy wyjaśnić, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd drugiej instancji może - stosownie do art. 477^{14a} k.p.c. - uchylając wyrok sądu drugiej instancji, uchylić także objętą nim decyzję organu rentowego i przekazać sprawę bezpośrednio temu organowi do ponownego rozpoznania (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 stycznia 2013 r., II UZ 67/12, LEX nr 1619035). Przepis ten służy rozwiązywaniu sytuacji, w których - ze względu na zakres kompetencji sądu ubezpieczeń społecznych - przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji nie może doprowadzić do usunięcia uchybień popełnionych przez organ rentowy. Stosowany jest wówczas, gdy konieczne jest skasowanie decyzji organu rentowego i wydanie nowej, po przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania, w tym przeprowadzenia prawidłowego postępowania przed tym organem - uwzględniającego wszelkie wymagania wynikające z prawa materialnego. Nie chodzi przy tym o braki decyzji usuwalne przy wstępnym rozpoznaniu odwołania od decyzji (por. art. 476 § 4 *in fine* k.p.c.), ani wady wynikające z naruszenia przepisów postępowania regulujących postępowanie przed organem rentowym, np. przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. (postanowienie Sądu Najwyższego z 15 września 2011 r., II UZP 8/11, OSNP 2012 nr 19-20, poz. 252). W postanowieniu z 18 grudnia 2012 r., II UZ 58/12 (OSNP 2014 nr 1, poz. 14) Sąd Najwyższy przyjął,

że uchylenie przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu uzasadnione jest jedynie wówczas, gdy decyzja tego organu nie zawiera rozstrzygnięcia co do istoty sprawy.

Żadna ze wskazanych wyżej tych sytuacji, w których znajduje zastosowanie art. 477^{14a} k.p.c., nie zachodzi w niniejszej sprawie. Niedoręczenie decyzji „innej osobie, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja” nie prowadzi do konieczności skasowania decyzji. Jest to wada, która podlega sanacji w postępowaniu przez sądem ubezpieczeń społecznych.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia, nie orzekając o kosztach postępowania zażaleniowego, gdyż postępowanie w sprawie nie zostało zakończone (art. 108 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

[SOP]

[a.ł.]